

Doc: GA45/LC45/REC144/15/tr

144/2015 SAYILI TAVSİYE KARARI¹

KEİ Üye Devletlerindeki Seçim Yasalarının Temel Prensipleri: Benzerlikler ve Farklılıklar

1. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi (KEİPA), özgür ve adil seçimlerin, demokratik bir toplumun kuşkusuz temel direklerinden biri olduğunun bilincindedir. Seçimler, doğrudan siyasal sistemi yansıtır ve hattı zatında bu sistemi etkiler. Seçimler vasıtasıyla nüfusun çoğunluk iradesi ortaya çıkar ve bu irade, demokratik hükümetin temelini oluşturur. Seçimler, seçim sistemine göre yönetim organlarının oluşumunda bir araç olarak çağdaş siyasetin en önemli bileşenidir.
2. KEİPA, "halkın iradesi hükümet otoritesinin esasıdır" ve bu irade "düzenli ve dürüst seçimlerle ifade edilir" diyen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini, ve "her vatandaş, düzenli ve dürüst seçimlerde oy kullanma ve seçilme hak ve fırsatına sahiptir" diyen Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesini hatırlatmaktadır.
3. KEİPA, aynı zamanda, KEİ üye devletlerinin, "düzenli ve dürüst seçimlerle özgür ve adil bir şekilde ifade edilen halk iradesi, hükümet otoritesinin ve meşruiyetinin temelidir" diyen, ve taraf ülkeler "vatandaşların, gerek doğrudan gerekse kendileri tarafından adil seçim yoluyla özgürce seçilmiş temsilcileri vasıtasıyla, ülkelerinin yönetimine katılma haklarına saygı göstermelidir" diyen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından hazırlanmış 1990 Kopenhag Belgesinin temel ilkelerine olan taahhüdünü hatırlatmaktadır.
4. KEİPA, oy hakkının, seçimlerin yapılmasına ve seçimlere hazırlanma ve seçimleri yürütme sürecinde seçim kampanyasının çeşitli aşamalarında vatandaşlar, siyasi partiler, seçim komisyonları ve diğer yetkili organlar tarafından belli faaliyetlerin yapılmasına ve kararların verilmesine esas olan normların, ilkelerin ve hükümlerin bir kombinasyonunu teşkil ettiğinin bilincindedir. Genel olarak, KEİ bölgesinde oy hakkı, uluslararası hukuk normlarına uygun olmakta ve ilgili uluslararası enstrümanlarda öngörülen şartları sağlamaktadır.

¹ 9 Haziran 2015 tarihli Asamble müzakeresi (Bkz Doc.: GA45/LC45/REP/15/tr, Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu'nun 5 Mayıs 2015 tarihinde Bakü'de görüşülen "KEİ Üye Devletlerindeki Seçim Yasalarının Temel Prensipleri: Benzerlikler ve Farklılıklar" başlıklı Raporu; Raportör: Sn. İhsan Şener - Türkiye)

10 Haziran 2015 tarihinde Kişinev'de düzenlenen Genel Kurul'da onaylanan Metin.

5. KEİPA, demokratik süreçlerin ve kurumların tesisinin ve güçlendirilmesinin, hükümetler, seçmenler ve siyasi güçler için ortak bir sorumluluk olduğunu, ve düzenli yapılan özgür ve adil seçimlerin, vatandaşların hak ve çıkarlarını koruma çabalarının sürdürülmesi, ve insan haklarının ve temel özgürlüklerin etkin bir şekilde uygulanması adına gerekli ve vazgeçilmez bir unsur olduğunu vurgulamaktadır.
6. KEİPA, seçimleri, bir devletin anayasasında ve diğer kanunlarında düzenlenen ulusal yetkili mercileri rutin tesis etme süreci olarak görmektedir. Modern demokrasiler bağlamında seçimler, halkın egemenliğinin, siyasi iktidarı kullanmak üzere seçilen temsilciler vasıtasıyla temel ifadesidir. Seçimler, aynı zamanda farklı sosyal grupların, siyasi makamlara ilgilendikleri konuları ve kaygılarını aktarma mecrası olma özelliğine de sahiptir. Genel seçimler, her vatandaşın seçime tam ve adil katılma hakkı olduğunu ifade eder. Seçimler; parlamento, cumhurbaşkanı, milletvekilleri, yürütme organlarındaki yetkililer ve yerel yönetimler olmak üzere farklı kurum ve yetki düzeyleri için ortak bir süreçtir.
7. KEİPA, uluslararası seçim gözlem ve değerlendirme sürecinin, komşu ülkelerdeki seçim yasalarının ve seçim uygulamalarının doğrudan incelenmesini sağladığını ve aynı zamanda siyasi ve hukuki kültürün artırılmasına katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca katılımcı ülkelerin, insan haklarının ve özgürlüklerin korunması ve ulusal ve demokratik egemenliğin muhafaza edilmesi üzerinde ortak bir siyasi pozisyon geliştirmelerini sağlar. Seçim gözlem süreci, seçim izleme ve değerlendirme yaklaşımlarının ve materyallerinin açık bir platformda alışverişine fırsat yaratır.
8. KEİPA, parlamenterlerin, bu alanda saha deneyimine sahip görevliler olmaları, seçmenler tarafından kendilerine görev tevdi edilmiş olması, ve seçim yasalarını kaleme alan organlar olmaları itibarıyla seçimlerin izlenmesinde hayati bir role sahip olduklarını belirtmektedir. Bu itibarla parlamenterler, uluslararası gözlemciler olarak sürece başarıyla iştirak edebilir. Asambelenin KEİ üye devletlerinde seçim gözlem sahasındaki yoğun çalışmaları, bu sürecin, giderek önemi artan bir özelliği haline gelmiştir.
9. KEİPA, her üye devlette geçerli olan hukukun üstünlüğü anlayışının temelini oluşturan adalet ilkelerini sürdürme ve geliştirme taahhüdünü bir kez daha teyit etmektedir. Asamble, demokrasinin hukukun üstünlüğünün içsel bir ögesi olduğunu, ve çoğulculuğun siyasi örgütlerin önemli bir özelliği olduğunu yinelemektedir. Bu bağlamda KEİPA, demokrasinin ilkelerinin ve özgür seçim normlarının teşvik edilmesinde AGİT Parlamenterler Meclisi, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM), Avrupa Parlamentosu ve NATO Parlamenterler Asamblesinin çabalarını memnuniyetle karşılamaktadır.
10. KEİPA, her devletin, halkının iradesi çerçevesinde egemenlik hakkına, özgür seçim hakkına ve Birleşmiş Milletler Tüzüğüne kati olarak uygun olacak şekilde diğer devletlerin müdahalesi olmaksızın siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel sistemler geliştirme hakkına sahip olduğunun bilincindedir.
11. **Bu nedenle, KEİPA, KEİ'ye üye devletlerinin parlamentolarına ve hükümetlerine şu hususları önermektedir:**
 - i. seçimleri, genel kabul görmüş uluslararası taahhütler ve demokratik seçim standartlarına uygun olarak gerçekleştirmek için gerekli olan yasal çerçevenin *oluşturulması*;

- ii. evrensel, eşit ve gizli oylamaya dayalı olarak düzenli aralıklarla yapılan demokratik seçimlerde halkın özgür ifadesinin *sağlanması*;
 - iii. uluslararası yasal yükümlülüklerle uygun olarak düzenli, özgür ve adil seçim haklarını ve kurumsal çerçevesini garanti etmek amacıyla, anayasal süreç çerçevesinde yasal tedbirlerin ve diğer tedbirlerin *geliştirilmesi ve kabul edilmesi*;
 - iv. esnek bir seçim sisteminin şeffaflığının ve etkinliğinin, seçmenlerin, oylarını kullanmadan önce daha bilinçli seçimler yapmalarına yardımcı olabileceğini dikkate alarak, siyasi partileri ve kampanyaları finanse etmeye yönelik güvenilir bir sistemin *sağlanması*;
 - v. seçimlere usulsüzlük karıştıran rüşvet veya diğer yasadışı eylemleri önleyen, oylama sürecinin güvenliğini ve bütünlüğünü koruyan ve oy sayımının kalifiye personel tarafından yapılmasını ve tarafsız incelemeye tabi tutulmasını sağlayan koşulların *oluşturulması*;
 - vi. gizli oy temel ilkesine uyulmasını sağlamak ve seçmenlerde korku ve yıldırma olmadan özgürce oy kullanmasını güvence altına almak için gerekli olan mekanizmaların *uygulanması*;
 - vii. tüm adayların, mesajlarını haksız müdahale olmadan seçmenlere iletebilmelerini sağlayacak eşit koşullar yaratmaya yönelik fiili tedbirlerin *belirlenmesi*;
 - viii. seçimlerin düzenlenmesine ve yürütülmesine yönelik yansız, tarafsız ve dengeli mekanizmanın oluşturulması da dahil olmak üzere, demokrasi hedeflerini tedricen gerçekleştirmek ve pekiştirmek için gerekli siyasi ve kurumsal prosedürlerin *yürütülmesi*;
 - ix. parti temsilcilerinin ya da usulünce akredite olmuş gözlemcilerin bulunmasıyla, seçim sürecinin netliğini ve anlaşılabilirliğini sağlamak için gerekli ve uygun tüm aksiyonların *alınması*;
 - x. seçim sürecine ilişkin insan hakları ihlallerinin ve şikayetlerin, seçim takvimi içerisinde seçim komisyonları veya mahkemeler gibi bağımsız ve tarafsız organlar tarafından hızlı ve etkin bir şekilde ele alınmasını sağlayan tedbirlerin *sağlanması*.
 - xi. seçim prosedürlerinin geliştirilmesi ile ilgili konularda tüm ülkelerle uluslararası diyalogun *geliştirilmesi*;
 - xii. KEİ üye devletlerindeki seçim gözlem sürecinde yer alan parlamenterlerin, Merkez Seçim Komisyonlarının temsilcilerinin ve önde gelen uluslararası kuruluşların katılımıyla, vatandaşların seçim haklarının uygun şekilde uygulanması ve demokrasinin temelleri üzerinde duran, uluslararası seçim gözlem süreciyle ilgili bir konferans/seminer düzenleme olasılığının *göz önünde bulundurulması*,
12. **Asamble**, KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi'ni bu Tavsiye Kararı'nı değerlendirmeye davet etmektedir.